

УКРАИНОЦЕТРИЧНІ ВЕКТОРИ ТВОРЧЕСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИРОНА ФЕДОРІВА

Яцив Ірина Владимировна – аспірантка кафедри музикальної україністики і народно-інструментального мистецтва, ГВУЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», г. Івано-Франківськ

Стаття посвячена українському композитору, хоровому дирижєру і музиковеду М. Федоріву, який більшу частину своєї життя проживав в США. Приведені свідчення про найважливіші досягнення діяча в області української культури і музикального мистецтва. Проаналізовані творчі принципи і індивідуальні погляди М. Федоріва крізь призму філософської і культурологічної концепції – «Україноцентризму», значення якої складає в оцінці діяльності особистості через українські національні інтереси. Охарактеризовано значення діяльності М. Федоріва для соціальної, музикальної і хорової культури України і західної діаспори.

Ключові слова: композитор, духовна музика, національна культура, україноцентризм, концепція життя, М. Федорів.

MYRON FEDORIV'S UKRAINECENTRIC VECTORS OF ART ACHIEVEMENTS

Yatsiv Iryna – Post-Graduate Student,
The Department of Musical Ukrainian Studies and Folk and Instruments Art,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

This article is devoted to Mr. Myron Fedoriv, the outstanding Ukrainian composer, choir conductor and music master, who spent most of his life in the United States of America. It was given some information about the most important achievements of the artist in the field of Ukrainian culture and music. Mr. Myron Fedoriv's creative grounds and individual views were analyzed through the prism of his philosophical and cultural conception – «Ukrainecentrism». Its meaning is in evaluation of personality function through Ukrainian national interests. It was described Myron Fedoriv's work for the western diaspora and Ukrainian social, musical and choral culture.

Key words: Mr. Myron Fedoriv, composer, sacred music, national culture, Ukraine centering, life conception.

UDC 78.071.1(73=161.2)(092)«1907/1993»

MYRON FEDORIV'S UKRAINECENTRIC VECTORS OF ART ACHIEVEMENTS

Yatsiv Iryna – Post-Graduate Student,
The Department of Musical Ukrainian Studies and Folk and Instruments Art,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

The aim of the article is the scientific and theoretical analysis of master's cultural and art work together with his living aspects in the areas of the philosophical and cultural models patterns.

Research methods. It is used generalization, analysis, synthesis, cultural approach as well as biographical, historical and systematic methods.

Results. Mr. M. Fedoriv was one of the leaders among musicians who preserved and restored Ukrainian culture abroad. Ukrainian choral music was praised to the whole world by the artist. Mr. Fedoriv, thanks to his composer talent, became a promoter of eternal sacred and national Ukrainian values. The master tried to form the national knowing, an understanding of the native identity of every person in diaspora. Mr. Fedoriv worked throughout his life in honour of Ukraine and stayed faithful to his motherland even being far away from home. All written above confirms the idea of Ukraine centering as the main life principle of the artist.

Novelty. Mr. Fedoriv's creation and his life grounds are considered through the concept of «Ukrainecentrism» for the first time.

Key words: Mr. Miron Fedoriv, composer, sacred music, national culture, Ukraine centering, life conception.

Надійшла до редакції 25.11.2018 р.

УДК 008:(=161.2)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТІ ДИТИНСТВА В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Гаєвська Тетяна Іллівна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, PhD, Інститут культурології НАМ України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-2916-4466>
T2508t@gmail.com

Вишневська Галина Георгіївна – кандидат культурології, доцент,
PhD, Київський університет культури, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-0923-5159>
wisna23@i.ua

У сучасній гуманітарній науці назріла необхідність більш уважно підійти до осмислення світу дитинства. Вивчення дитинства, як об'єкта культурології, є багатоаспектною проблемою, що містить об'єктивну інтерпретацію культурологічних концепцій, теорій, вчень, що розглядають дитинство відповідно до світогляду. Аналізуючи дитинство, в першу чергу, слід розглядати його як суспільне явище в історичному розвитку. В процесі дослідження необхідно виходити з комплексного розуміння феномену дитинства в якому взаємодіють дорослі і діти.

Ключові слова: дитинство, феномен дитинства, криза дитинства, зникнення дитинства, індивідуалізація дитинства, емансипація дитинства.

Постановка проблеми. Тема дитинства завжди актуальна. Як зміниться дитинство в майбутньому? Який вплив має на ці зміни поширена практика встановлення особливих прав дітей в суспільстві і сім'ї? Більшість дослідників Західної Європи (перш за все Німеччини) і Америки солідарні в тезі прогнозу: відбувається суттєва зміна як самого дитинства, так і статусу дитини в суспільстві.

Зміна традиційної парадигми дитинства впливає з низки процесів, що відбуваються у світі. Ці процеси можна визначити як культурні, соціальні, економічні, політичні. Вони створюють унікальну конфігурацію факторів, що формують дитинство.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній науці формуються концепції, що показують соціальні трансформації дитинства (Е. Трубіна, С. Цимбаленко, В. Абраменкова, О. Козлова та ін.). Зокрема, дедалі популярнішими стають теорії кризи дитинства (Ю. Овінова, В. Слободчиков, Б. Ельконін, К. Нельсон, С. Шалаєва), індивідуалізації дитинства (П. Бюхнер, Х. Цахер, В. Фукс, Дж. Колеман), емансипації дитинства (Л. Денсік, А. де Сван, Дж. Герхардс, Ф. Уотерс, У. Бек, Х. Попітц), розриву між раннім і пізнім дитинством (Л. Розенмайер), зникнення дитинства (М. Віннс, Н. Постман, Х. Хенгст), стирання меж між дитинством і дорослістю (Д. Ріхтер, П. Балканський, Є. Улибіна).

На сьогодні активізувалися дослідження дитинства як особливої субкультури у дослідженнях учених Інституту культурології НАМ України (С. Волков, Т. Гаєвська, В. Демещенко, І. Кузнецова, Я. Левчук, М. Міщенко, В. Судакова, Є. Причепій).

Інститутом культурології досліджується фундаментальна тема «Традиційна дитяча субкультура України: соціокультурний потенціал», пріоритетом якої є особливості становлення та розвитку громадянської особистості крізь призму традиційної дитячої субкультури України.

Необхідно відзначити, незважаючи на існуюче різноманіття теорій, щодо питань дитинства, залишається низка проблем, які перебувають за межами предметного поля дослідників, що поряд з актуальністю і визначило вибір теми статті.

Метою статті є дослідження трансформації цінності дитинства у контексті глобальних змін, що відбуваються у світі загалом і в Україні, зокрема.

Виклад основного матеріалу. Одним з узагальнюючих факторів сучасності є глобалізація. Під глобалізацією розуміємо широкий спектр змін, що відбуваються у світі за останні півстоліття. Зокрема, зростаюча міграція населення, глобальна політична й економічна інтеграція, нові моделі торгівлі, уніфікація і глобалізація цінностей, а також зростання добробуту і нерівності доступу до нього. Завдяки стрімкому розвитку технологій світ «зменшується», кордони між країнами зникають. Швидкість комунікацій як віртуальних, так і реальних зростають. Глобалізація деформує традиційні національні галузеві практики, включаючи практики виховання і навчання. Міграційні процеси провокують лінгвістичне та культурне розмаїття, що безпосередньо впливають на шкільні та позашкільні практики. Якщо кілька десятиліть тому дитинство, як правило, знаходилося в монокультурному середовищі, то сьогодні культурно-лінгвістична різноманітність зустрічає дитину з народженням. Зокрема, з цією мультикультурністю пов'язано явище так званої мозаїчної або гібридної ідентичності. Глобалізація провокує істотні диспропорції розвитку країн і регіонів, що, в свою чергу, призводить до нерівності між ними. Ще кілька десятиліть тому ця нерівність була прив'язана до регіону проживання і населення найбідніших країн не мало можливості порівнювати свої умови життя з іншими. Сьогодні моделі поведінки, споживання, практики різного рівня добробуту, культурні моделі, культурний капітал знаходяться в одному просторі і часі.

Звичайно, найбільш безпосередньо постраждали ті тенденції, пов'язані з сім'єю. У ХХ ст. панівною моделлю сім'ї була нуклеарна сім'я (nuclear family) з чітким гендерним розподілом ролей: батько, що забезпечує достаток і мати, що піклується про дітей. На думку Д. Елкінда, саме нуклеарна сім'я модерної епохи встановила конструкцію дитинства [15].

У ХХІ ст. ситуація суттєво змінилася. Змінюється контекст, в якому відбувається дорослішання дитини. Відчувається дисонанс у шкільній сфері. З'являються нові форми освіти – домашнє навчання, екстернат. Збільшується шкільний вік до 19-20 років. Таким чином, традиційна для нас

картина «входження» дитини в доросле життя, що була запорукою звичної картини і відомих механізмів дорослішання, руйнується. Досвід сучасних дітей та умов, в яких починається їх життя, різко відрізняється від досвіду та обставин їхніх батьків.

Дитинство «пройшло» в своєму розвитку тривалий шлях, за влучним висловом Н. Постмана, – «від інфантіцида (дітовбивства) до сентиментального дітоцентризму», воно істотно змінило свій статус у суспільстві [17]. На основі проведеного історико-соціологічного аналізу дитинства зафіксовано п'ять типів трансформацій в залежності від верхніх меж дитинства, простежено процеси розширення верхніх меж дитинства від 5 до 18 років. Найпростіша двоступенева періодизація всередині дитячого віку поступово трансформувалася в сучасну шести ступеневу, визнану в розвинених країнах (дитинство, раннє дитинство, дошкільне дитинство, молодший шкільний вік, підлітковий вік, рання юність). Етимологічний аналіз слів – термінів «дитина» ряду європейських мов вказує на схожість процесів і фіксації в минулому стану приниження та залежності дитини [1, 45; 2, 9; 7, 46-47; 8, 172-173, 453,]. Умови існування дитини асоціювалося з положенням раба, людини низького походження. Історико-культурологічний аналіз дозволив виділити 6 модифікацій соціального статусу дітей: діти не визнаються членами суспільства; діти визнаються залежними, підлеглими членами суспільства; діти мають «відтермінований» статус, вони лише майбутні члени суспільства; діти – учні, вихованці; діти – особистості, що лише розвиваються; діти – рівноправні члени суспільства.

Сучасні умови розвитку суспільства приводять до необхідності розширення рамок аналізу дитинства, виходу за межі, власне, не лише педагогічної, а й культурологічної парадигми. У сучасній західній науці прийнято розрізняти поняття «child as becoming» та «child as being». Традиційно дитина розглядалася як така, якій належить стати дорослою (child as becoming). Сучасна парадигма розглядає дитину як «індивіда» (child as being) [12]. Це означає фактичну відмову від розуміння періоду дитинства, як «підготовчого» періоду до дорослого життя. Діти повинні розглядатися як соціальні актори із своїми власними правами. Посилюються процеси диверсифікації, зростає число моделей дитинства, які неможливо оцінювати з позиції традиційної норми. Методологічно це означає необхідність розширення розгляду дитинства з урахуванням культурного, соціального, економічного і, навіть, політичного контексту.

Перші кроки міждисциплінарного вивчення дитинства у світі зроблені наприкінці 80-х років під керівництвом датського соціолога Й. Квортрупа (J. Qvortrup). Ним проведений широкомасштабний міждисциплінарний міжнародний проект «Дитинство як соціальний феномен» («Childhood as a Social Phenomenon») Європейського центру соціальної політики. Групою дослідників була розроблена загальна дослідницька програма, на основі якої зібрані дані з різних країн світу. За програмою описані культурні моделі дитинства [18-20].

Загальною метою цього проекту стала ідея соціального конструювання дитинства. Основна увага проекту полягала у дослідженні реальних форм існування дітей та наскрізних тем бідності й порушення прав дитини. Поставлені завдання розглядалися у колі різних наукових проблем, зокрема таких, як: соціально-економічні, демографічні та політичні. Дитинство розглядалося як особлива соціально-демографічна група, що посідає особливе місце в соціальній структурі суспільства. Досліджувалися питання схожості та відмінностей форм існування дітей у різних культурах і країнах. У проекті розглядалися питання традиційних родинних зв'язків про місце дитини у сім'ї, форми діяльності дітей, їх зайнятість, шкільні години, дозвілля як «запланована спонтанність» тощо. Під час виконання проекту були поставлені неоднозначні питання, що потребували вирішення. Наприклад, актуальними і гострими аспектами стали правові відносини між державою, батьками і дітьми, або діалектика захисту дітей та автономія дитинства.

Незважаючи на заполітизованість дослідницьких завдань та завдяки масштабній демонстрації неоднорідності дитинства, результати проекту вражають. Ґрунтуючись на роботі проекту, але дещо виходячи за його межі, можна стверджувати, що культурні й соціальні реалії за допомогою різних інноваційних засобів спрямовують входження дитини в доросле життя.

Даний проект теоретично цікавий тим, що вперше визнав різноманітність «дитинства», відмовившись від унікальності євро-християнської моделі дитинства, яке тривалий час панувало в науковій думці. Проект визнавав мультикультуралізм дитинства, а «європейське» дитинство однією з багатьох можливих моделей дитячої культури.

Тема дитинства долає дисциплінарні межі висуваючи нову парадигму. В якості засобу-зразка наукова парадигма минулого століття мала успішну європейську дитину. Дитинство розглядалося як підготовка до майбутнього дорослого життя. Мабуť найбільш яскравим прикладом такої позиції є ідея ідеальної форми, представлені в дослідженнях Л. Віготського. Ідеальна форма трактується як результат, мета розвитку та як «образ майбутнього». Останнім часом увага науковців і практиків акцентується на

тому, що дитинство змінюється. Американський вчений Д. Елкінд дійшов висновку, що діти ростуть в абсолютно новій реальності, яка не завжди зрозуміла дорослим. Дорослі майже не знають, чим цікавляться і займаються діти у вільний час. Години сімейного спілкування скорочуються, з'являються нові види діяльності. [14]. Б. Ельконін і В. Слободчиков, застосувавши гіпотезу Д. Ельконіна про історичне походження дитинства, обґрунтували ідею сучасної кризи дитинства як особливого критичного періоду в історичному її розвитку, що може бути подоланий спільними зусиллями суспільства і держави [5; 10]. З точки зору авторів, це криза певного дитинства, в якому освоєння культури і дорослішання було єдиним процесом. Дорослішання виступало як освоєння культури, освоєння якої своєю чергою, уявлялося всьому співтовариству і, звичайно, дитині як дорослішання. Відбулося руйнування статусного профілю всередині дитячої спільноти, що характеризується встановленням нерівності умов стартового потенціалу, різними життєвими шансами у дітей на отримання соціальних і культурних благ.

Німецький дослідник П. Бюхнер ще 1990 р. говорив про дестандартизацію і індивідуалізацію дитячого життя, як приклад, наводячи факти зміщення раніше єдиних біографічних пунктів, наприклад вступу до школи [4]. Х. Цахер ввела до вживання метафору «перетворення дитинства в острів», маючи на увазі його відчуження і індивідуалізацію. Низка вчених, у т.ч. і Дж. Колеман, вбачають небезпеку того, що поступово спілкування між батьками і дітьми, дідами і онуками буде зведено до мінімуму. У. Дамон висунув ідею про поступове поглиблення розриву між раннім дитинством, яке ще зберігає свою сутність, і підлітковим періодом, яке цілком зазнає індивідуалізацію [11; 13]. Таким чином, індивідуалізація дитинства означає, що для дітей та підлітків немає більше уторованих шляхів і прикладів у житті. Своє життя дитина будує за власними уявленнями, для неї відкриті численні можливості для освіти, культура і засоби масової інформації цілком доступні для дітей без будь-яких обмежень.

У. Бек і Х. Попітц заговорили про нове явище «емансипацію дітей», під яким вони розуміють набуття дитиною більш значущого місця в сім'ї, установах освіти і взагалі в суспільстві [16]. Наприкінці ХХ ст. деякі вчені (Н. Постман) заговорили про зникнення дитинства [6; 17]. На думку Н. Постмана, колесо історії зробило повний оберт і, як у далекі часи на зорі людства, дитинства більш не існує. У якості доказу наводить приклади збільшення інформованості дітей з питань сексу, смерті, захворювань, грошей та ін., тобто тих тем, що раніше були табуовані для юного покоління [17]. Інший термін ще в 1981 р. застосував Х. Хенгст – ліквідація дитинства [16]. Вчений наполягав на тому, що дитинство перетворюється зусиллями дорослих у «фікцію», так само вважав і М. Віннс, кажучи про «дітей без дитинства» [21]. Свої міркування прихильники ідеї зникнення дитинства схильні підтверджувати об'єктивними демографічними тенденціями розвитку європейського суспільства, більшість з яких характерні і для України.

Зворотну тенденцію відзначав Д. Ріхтер, що спробував показати нівелювання прірви між дорослими і дітьми, «злиття дитинства і дорослого світу» [21]. Вчений наголошував на зростаючій подібності дітей і дорослих, зокрема щодо зовнішнього вигляду, одягу, моди. Наприклад, більше половини опитаних ним німецьких жінок у віці старше 30 років віддавали перевагу в одязі і поведінці підлітковому стилю. Вчений констатує, що в світі дорослих зріс ступінь інфантилізму, а більшість підлітків, навпаки, дивляться на світ прагматично і тверезо, по-дорослому.

П. Бергер і Т. Лукман свою увагу зосередили на «революційних змінах», що відбуваються у дитинстві – глибокі і швидкі трансформації, що призводять до тотальних змін у соціальній освіті або окремих її формах [3]. Для означення цих змін у сучасному дитинстві ними уведений в науковий обіг термін альтерації. Альтерації дитинства серйозно впливають на світ дорослих, провокуючи ресоціалізаційний процес у батьків і педагогів.

Сучасні альтерації дитинства обумовлені важливими процесами соціально-економічних, культурних та політичних трансформацій у суспільстві, а також певними подіями міжнародного і національного значення – прийняттям Конвенції ООН про права дитини (1989 р.) та низки законодавчих актів у конкретних державах.

У результаті численних досліджень дитинство отримало статус культурно-історичного, соціального явища. Стаючи людською істотою дитина долучається до культури, вона поглинає, осягає і привласнює її, а згодом і сама стає суб'єктом культурної творчості. У процесі соціалізації відбувається залучення підростаючої людини до системи цінностей: всі потреби, настанови, прояви дитини є даром культури і навіть ті із них, які обумовлені біологічною природою, у процесі соціалізації виявляються «обробленими» культурою [9].

Таким чином, дитинство, на нашу думку, це особливе культурно-соціальне утворення, що визначається у сукупності об'єктів, подій, процесів, культурних і соціальних інститутів та культурних практик по відношенню до дітей, виражених в діях і мові. Дитинство формується і

підтримується суспільством, постійно оновлюється в процесі життєдіяльності інтегруючись у навколишнє середовище. Дитинство – активний трансформаційний елемент суспільства, що зазнає впливу багатьох чинників і умов.

Дитинство початку XXI ст. володіє низкою унікальних відмінних характеристик. Аналізуючи розвиток сучасного українського суспільства знаходимо свідчення того, що воно знаходиться в стані ризику. На нашу думку, головними чинниками, які сьогодні впливають на статус дитинства в масштабах світового співтовариства загалом і в Україні, зокрема, є розвиток і впровадження ідеї прав дитини і зміна інформаційного простору.

Діти в сучасному українському суспільстві – культурно-соціальна категорія, оточена різними інститутами, а також різноманітними ритуалами, законодавством, спрямованим до вікових обмежень.

Сьогодні, як вважаємо, можна говорити про виникнення нових культурно-соціальних практик. У сучасному суспільстві громадські показники і особистісне самовідчуття дорослості не збігаються. Роль дитини в сучасному суспільстві вибудовується, насамперед, у напрямі протиставлення «дитина» – «дорослий». Вона у повсякденній свідомості вербалізується у таких формулах, як «дитина ще не може, або не повинна робити». У дитячому середовищі зруйнований нормативний образ дорослого, але деякі контури цієї моделі все ще зберігаються. Разом із тим, дитинство, безсумнівно, «залежить» від сім'ї. Причому, на нього впливає не лише статус сім'ї (благополучна – неблагополучна) та її повнота – неповнота, а й такі важливі поняття, як стиль життя, тип батьківства, успадкування батьківських атитюдів. В якості стратифікуючих чинників сучасного дитинства можемо виділити: гендерний, місце проживання (місто / село), регіональний, або соціально-класовий, етнічний тощо.

Однією з ключових характеристик сучасного дитинства є те, що воно стає медійним. Особливо в останні роки діти блискуче оволоділи ІТ-технологіями. Мультимедійні засоби комунікації впливають не лише на дітей, а й на суспільство. Проте сьогодні в українському суспільстві обговорюються, як правило, тільки негативні наслідки цього впливу, причому лише у ставленні до дітей. Піднімаються питання вільного часу який займає Інтернет; діти зовсім не читають, спілкування віртуальне, немає «живого» спілкування, за допомогою комп'ютера взнають про заборонені раніше речі, звикають лише розважатися; серед дітей поширюється жорстокість. Діти і підлітки болісно реагують на заборону дорослими обмеження користування інтернетом. Мультимедійні засоби комунікації звинувачують у невдачах виховання підростаючого покоління, які переживає суспільство.

Разом із негативними рисами мультимедійні комунікації несуть у собі і позитивні риси. Дорослим слід усвідомити: настав час, коли діти отримують інформацію через мультимедійні комунікаційні канали. Особливо діти цікавляться інформацією, пов'язаною з пережитими подіями, актуальним соціальним досвідом, своєю віковою групою і субкультурою. У повсякденному житті дітей, зокрема підлітків спостерігаються серйозні зміни, особливість яких полягає: у обмеженні часу (нічне ТБ, Інтернет), за місцем (гаджети), за змістом (інтерактивні програми, чати).

У сучасній Україні також спостерігається тенденція зменшення впливу держави на сімейну сферу. Так, головна виховна функція сьогодні залишається виключно за сім'єю, значно звужений сектор культурно-соціальної інфраструктури дитинства, який за радянських часів був досить впливовий у підтримці дитячого здоров'я, фізичного, розумового і соціального розвитку дітей. Держава бере на себе функції контролю за правами дитини в справах нерухомості, роль останньої інстанції у вирішенні питання про проживання дитини з одним із батьків у результаті розлучення.

У нашій державі поступово наростає розуміння необхідності визнання дитини суб'єктом прав і обов'язків, а не лише об'єктом виховного впливу. У той же час, за нашими спостереженнями, особливі складнощі з впровадженням ідей прав дитини спостерігаються на мікрорівні – перш за все в сім'ї та школі. На мікрорівні ці зміни проходять повільно, торкаючись лише частково різних сфер сімейного життя. Паралельні зміни двох процесів – соціалізації сучасних дітей і десоціалізації дорослих – привносять в альтерацію дитинства особливу складність.

Зауважимо кризу системи виховання, зростання підліткової злочинності, безпритульність та інші негативні явища в країні співпали за часом з пропагандою ідей Конвенції ООН про права дитини. На нашу думку, в питанні співвідношення між правами дітей і національним розвитком держави зараз переважає певна модель підходу виконавчої влади до вирішення проблем дитинства, яка може бути виражена наступними словами: «Щоб дати права дітям, потрібно мати певний рівень національного розвитку». Значимість прав дітей при цьому підході заперечується, дітям просто пропонується «почекати» з їх здійсненням до вирішення інших, більш термінових і важливих проблем. Держава розраховує на внутрішній потенціал сім'ї, але сім'я не в змозі сама виконати завдання захисту прав дитини. У підлітковому та юнацькому середовищі не вироблені цивілізовані прийоми за індивідуальними технологіями самозахисту від неправильних дій дорослих і однолітків.

Один із висновків проведеного нами дослідження полягає в тому, що не лише школа, а й дитячі організації можуть і повинні стати інформаційними центрами з проблем дітей. Більш того, тільки за їх допомогою може бути здійснено право дитини на активну участь у житті суспільства. У дитячому середовищі існує інтерес до даної проблематики, діти з активною соціальною позицією самі в змозі включитися в роботу серед своїх однолітків.

Висновки. Державна політика в інтересах дітей здійснюється сьогодні як вибіркова соціальна політика, орієнтована на окремі категорії дітей. Вона відстає від соціальних трансформацій дитинства. Становище дітей в нашій країні визначається не тільки соціально-економічними умовами і заходами соціального забезпечення, а й глобальними наднаціональними процесами інформатизації та інституціалізації прав дітей.

Імперативи здійснення державної політики повинні враховувати дві найважливіших обставини: посилення активності дітей поза сім'єю і орієнтацію на групи однолітків; збільшення соціальних ризиків у зв'язку зі зростанням автономності дітей. Великій кількості дітей не вистачає психологічної і моральної готовності жити в новому світі. Ці обставини вимагають розвитку нової структури підтримки дитинства, в центрі якої була б гнучка система соціальних послуг, здатна реагувати на широкий спектр потреб не тільки соціально незахищених, а й всіх груп дітей і дитячих спільнот (формальних громадських організацій та неформальних груп).

На жаль, дорослі недооцінюють компетенцію даних спільнот у впливі на хід культурних процесів. Потрібне не «латання дірок і гасіння пожежі» в культурно-соціальній сфері, а робота на перспективу, через встановлення партнерства з дитячим співтовариством. Це має стати пріоритетним напрямком державної політики в інтересах дітей.

Список використаної літератури

1. Арьес Ф. Возрасты жизни. *Философия и методология истории*. М., 1977.
2. Баранова Э. А. Введение в детскую психологию: *Курс лекций*. СПб. : Речь, 2006. 176 с.
3. Бергер П. Л., Лукман Т. Социальное конструирование реальности: *Трактат по социологии знания*. М. : Academia-центр, Медимум, 1995. 334 с.
4. Бюхнер П., Крюгер Г.-Г. Дюбуа М. «Современный ребенок» в Западной Европе. *Социс*. 1996. № 4. С. 128–135.
5. Слободчиков В. И. Категория возраста в психологии и педагогике. *Вопросы психологии*. 1991. № 2. С. 14–18. URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1991/912/912037.htm>.
6. Смелзер Н. Социология. М. : Феникс, 1994. 688 с.
7. Трубачев О. Н. История славянских терминов родства и некоторых древнейших терминов общественного строя. М. : Изд-во АН СССР, 1959. 212 с.
8. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. В 3 т. М., 1964–1973.
9. Фельдштейн Д. И. Феномен детства и его место в развитии современного общества. *Мир психологии*. 2002. № 1 (29). С. 9–20.
10. Эльконин Б. Д. Кризис детства и основания проектирования форм детского развития. *Вопросы психологии*. 1992. № 3–4. С. 7–13. URL // <http://www.voppsy.ru/issues/1992/923/923007.htm>.
11. Coleman J. Die asymmetrische Gesellschaft. Vom Aufwachen mit unpersönlichen Systemen. Weinheim und Basel, 1986.
12. Constructing and Reconstructing Childhood / Eds. A. James, A. Prout. New York: Psychology Press, 1997. 269 p.
13. Damon W. Die soziale Welt des Kidens. Frankfurt am Main, 1984.
14. Elkind D. The Death of Child Nature: Education in the Postmodern World URL // <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED337275.pdf>.
15. Elkind D. The Hurried Child: Growing Up Too Fast Too Soon. Cambridge: Perseus Publishing, 2001. 244 p.
16. Kinderkultur. Deutscher Volkskundekongress in Bremen vom 7. bis 12. Oktober 1985 / Hrsg. K. Köstlin. Bremen: das Focke-Museum, 1987.
17. Neil Postman, The Disappearance of Childhood. New York: Vintage Books, a division of Random House, Inc., 1994.
18. Qvortrup J. '2005 – The Little «s» and the Prospects for Generational Childhood Studies' // *Childhoods 2005: Paper presented at the international conference, Oslo, 29 June–3 July*. Oslo: University of Oslo, 2005.
19. Qvortrup J. Childhood in the Welfare State // *European Childhoods: Cultures, Politics and Childhood in Europe* / Eds. A. James, A.L. James. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 2008. P. 216–233.
20. Qvortrup J. Diversity's Temptation – and Hazards'. *Childhood and Youth*: Conference: 8–19 July 2008 / Centre for the Study of Childhood and Youth, University of Sheffield. Sheffield: University of Sheffield. 2008. P. 1–9.
21. Richter D. Kindheit als Utopie. Zur Zukunft von Familie und Kindheit. Berlin, 1985. S. 135–139.

References

1. Ares F. *Vozrasty zhyzny. Fylosofya y metodolohyia ystoryi.* M., 1977.
2. Baranova Э. А. *Vvedeniye v detskuuii psyykholohyiu: Kurs lektsyi.* SPb. : Rech, 2006. 176 s.
3. Berher P. L., Lukman T. *Sotsyalnoe konstruyrovaniye realnosti: Traktat po sotsyolohyy znaniya* M.: Academia-tsentr, Medyum, 1995. 334 s.
4. Biukhner P., Kriuhner H.-H. Diubua M. «Sovremennyyi rebenok» v Zapadnoi Evrope. *Sotsys.* 1996. № 4. S. 128–135.
5. Slobodchikov V. Y. *Katehoryia vozrasta v psyykholohyy y pedahohyke. Voprosy psyykholohyy.* 1991. № 2. S. 14–18. URL. <http://www.voppsy.ru/issues/1991/912/912037.htm>.
6. Smelzer N. *Sotsyolohyia.* M. : Fenyks, 1994. 688 s.
7. Trubachev O. N. *Ystoryia slavianskykh termynov rodstva y nekotorykh drevneishykh termynov obshchestvennoho stroia.* M. : Yzdatelstvo AN USSR, 1959. 212 s.
8. Gasmer M. *Otymolohycheskyi slovar russkoho yazyka.* V t. 3. M., 1964–1973.
9. Feldshtein D.Y. *Fenomen Detstva y eho mesto v razvytyi sovremennoho obshchestva.* Myr psyykholohyy. 2002. №1 (29). S. 9–20.
10. Elkonyn B. D. *Kryzys detstva y osnovaniya proektyrovaniya form detskooho razvytiya.* *Voprosy psyykholohyy.* 1992. № 3–4. S. 7–13. URL. <http://www.voppsy.ru/issues/1992/923/923007.htm>.
11. Coleman J. *Die asymmetrische Gesellschaft. Vom Aufwachen mit unpersönlichen Systemen.* Weinheim und Basel, 1986.
12. *Constructing and Reconstructing Childhood* / Eds. A. James, A. Prout. New York : Psychology Press, 1997. 269 p.
13. Damon W. *Die soziale Welt des Kidens.* Frankfurt am Main, 1984.
14. Elkind D. *The Death of Child Nature: Education in the Postmodern World* URL. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED337275.pdf>.
15. Elkind D. *The Hurried Child: Growing Up Too Fast Too Soon.* Cambridge : Perseus Publishing, 2001. 244 p.
16. *Kinderkultur. Deutscher Volkskundekongress in Bremen vom 7. bis 12. Oktober 1985* / Hrsg. K. Köstlin. Bremen: das Focke-Museum, 1987.
17. Neil Postman, *The Disappearance of Childhood.* New York: Vintage Books, a division of Random House, Inc., 1994.
18. Qvortrup J. '2005. The Little «s» and the Prospects for Generational Childhood Studies // *Childhoods 2005: Paper presented at the international conference, Oslo, 29 June–3 July.* Oslo: University of Oslo, 2005.
19. Qvortrup J. *Childhood in the Welfare State. European Childhoods: Cultures, Politics and Childhood in Europe* / Eds. A. James, A.L. James. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 2008. P. 216–233.
20. Qvortrup J. *Diversity's Temptation – and Hazards. Childhood and Youth: Conference: 8–19 July 2008* / Centre for the Study of Childhood and Youth, University of Sheffield. Sheffield: University of Sheffield. 2008. P. 1–9.
21. Richter D. *Kindheit als Utopie // Zur Zukunft von Familie und Kindheit.* Berlin, 1985. S. 135–139.

**ТРАНСФОРМАЦИЯ ЦЕННОСТЕЙ ДЕТСТВА В КОНТЕКСТЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ:
КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ВЕКТОР**

Гаевская Татьяна Ильинична – кандидат исторических наук, ст. научный сотрудник,
PhD, Институт культурологии НАИ Украины, г. Киев;

Вишневская Галина Георгиевна – кандидат культурологии, доцент,
PhD, Киевский университет культуры, г. Киев

В современной гуманитарной науке возникла необходимость более внимательно подходить к осмыслению мира детства, изучение которого является объектом культурологии, многоаспектной проблемой, которая включает объективную интерпретацию культурологических концепций, теорий, учений, которые рассматривают детство как мировоззрение. Анализируя этот феномен, необходимо рассматривать его как общественное явление в историческом развитии. В процессе его исследования необходимо исходить из комплексного понимания феномена детства, в котором взаимодействуют взрослые и дети.

Ключевые слова: детство, феномен детства, кризис детства, исчезновение детства, индивидуализация детства, эмансипация детства.

**TRANSFORMATION OF CHILDHOOD IN THE CONTEXT OF SOCIAL CHANGE:
CULTURAL DIMENSION**

Hayevska Tatiana – Ph.D. in History, Senior Research Fellow Institute for cultural
research (Institute of culturology) National Academy of Arts of Ukraine

Vyshnevskya Halyna – Ph.D. in Culturology, associate professor of the department
of Tourism of the Kyiv University of Culture

In contemporary humanitarian science the need to take a closer look at the understanding of the world of childhood has been risen. The study of childhood as an object of culturology is a multifaceted problem, which contains an objective interpretation of culturological concepts, theories, and doctrines that consider childhood in accordance with the outlook. Analyzing the childhood, first of all, it should be regarded as a social phenomenon in historical

development. In the process of research it is necessary to proceed from a comprehensive understanding of the phenomenon of childhood in which adults and children interact.

Key words: childhood, childhood phenomenon, childhood crisis, childhood disappearance, individualization of childhood, emancipation of childhood.

UDC 008:(=161.2)

TRANSFORMATION OF CHILDHOOD IN THE CONTEXT OF SOCIAL CHANGE: CULTURAL DIMENSION

Hayevska Tatiana – Ph.D. in History, Senior Research Fellow Institute for cultural research (Institute of culturology) National Academy of Arts of Ukraine

Vyshnevska Halyna – Ph.D. in Culturjlogy, associate professor of the department of Tourism of Kyiv University of Culture

The aim of the article to pay attention to the fact that not only the material and the practical environment of childhood is changing, but also activities related to childhood, but the ideas about the child themselves are changing.

Research methodology. Growing up of children depends not only on the institutional actions of the state and the various bodies that are called upon to engage in supporting childhood. Life world of childhood has been creating and recreating targeted and unconscious actions of individuals: parents, educators, teachers, children's community, the subjects themselves. Historical, cultural and comparative methods allow us to fix the direction and to intensity these processes in modern society.

Results. One of the findings of our study is that not only the school, but also children's organizations can and should become a kind of informational centers on children's problems. Moreover, it should be defined only for them the right to participate actively in society. In the children's environment, there is an interest in this problem; children with the active social position are able to engage themselves into work with their peers.

Novelty. This article attempts to consider the social and the cultural space that directly affect the sphere of childhood, which leads to the change in childhood.

The practical significance. The theoretical analysis of the wide range of sources on the problems of childhood leads to the need to recognize the significant increase in the diversity of trajectories of child development in the description of the current situation.

Key words: childhood, childhood phenomenon, childhood crisis, childhood disappearance, individualization of childhood, emancipation of childhood.

Надійшла до редакції 25.09.2018 р.

УДК 316.736:728+161.2

ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА СУБКУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ МУЗЕЙНОМУ ПРОСТОРИ

Левчук Ярослава – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу культурної антропології, Інституту культурології НАМ України, м. Київ
ORSID. <https://orcid.org/0000-0002-6455-7559>
info.iknamu@gmail.com

Означено явище традиційної дитячої субкультури як простір інкультурації особистості. Проаналізовано шляхи та форми використання складових традиційної української дитячої субкультури в сучасному музейному просторі, зокрема в Національному музеї історії України, Меморіальному музеї Михайла Грушевського, Національному центрі народної культури «Музей Івана Гончара», Національному історико-культурному заповіднику «Чигирин».

Ключові слова: традиція, українська дитяча субкультура, інкультурація, музейні практики.

Актуальність поставленої проблеми визначається викликами сучасного українського суспільства, яке перебуває на роздоріжжі двох суперечливих тенденцій цивілізаційного розвитку: глобалізації та трайболізації (руху до етнонаціональної ідентичності). На думку сучасного українського філософа та культуролога В. Личковаха, у світлі останніх конфліктів постає потреба переходу від соціального і національного протиставлення до холистичної парадигми універсалізму, коли людство приходить до планетарної самосвідомості, збагаченої духовною співтворчістю націй і народів [17; 49]. М. Мід, засновниця антропології культури, зокрема концепції культурного релятивізму, зазначає, що для дитячої субкультури властиве і відмежування, і певне взаємопроникнення дорослого і дитячого культурного простору [21]. Відтак можна досліджувати традиційну дитячу субкультуру як ефективну модель інкультурації, вивчення культури через моделі дитинства.